

Maurinkojärvi – 'Maajärvi'? Nimistöntutkimuksellinen analyysi

Pauli Rahkonen

Abstract

Etymologically opaque names bearing the stem *maur-/mour-* can be classified as non-transparent hydronyms. In principle, such verified linguistic origins as disappeared Finnish, Saami/Proto-Saami, ancient paleolanguages and West Uralic *x*-language(s) must be taken into account. In the present article two different linguistic backgrounds are suggested, namely Saami or an unknown Uralic *x*-language. Both suggestions have their defences. Therefore the research is somewhat hypothetical.

Keywords: Finno-Ugric linguistics, Onomastics, hydronyms in Finland and Karelia.

Avainsanat: suomalais-ugrilainen lingvistiikka, onomastiikka, vesistönimet Suomessa ja Karjalassa.

27.1 Johdanto

Nimistöntutkimus voi kertoa paljonkin jo ammuin kadonneista kielistä ja niiden sanastosta. Eräs parhaita esimerkkejä on Ante Aikion (2004) tutkimus paleolappilaisesta kielestä. Nimien perusteella hän on pystynyt esittämään vähintäänkin varteenotettavia ehdotuksia eräiden nimien taustalla olevien sanojen merkityksistä. Rahkonen (2013a) on esittänyt ns. länsiuralilaiseen *x*-kieleen liittyvää sanastoa. Melko paljon on nimistön pohjalta rekonstruoitu myös ehkä noin 500 vuotta sitten sammuneeseen merjan kieleen kuuluneita sanoja (Matveev *postum* 2015; Rahkonen 2012).

Nimien taustalla oleva kadonneitten kielten sanasto tai nykyisten kielten kadonneet sanat ovat sitä vahvemman pohjalla, mitä selkeämmin ne liittyvät johonkin topografiseen ominaisuuteen. Esimerkiksi merjalaisnimistössä *Veks(a)*-nimet < sm.perm. **viksi* 'välillä oleva' liittyvät aina lyhyehköihin välijokiin ja *Uht(a)*-, *Voht(a)*-nimet kannaksiin < k-ural **uktj* 'vetotaival' (Rahkonen 2013a).

Nimistä johdettujen sanojen tulee olla keskenään äänteellisesti yhdenmukaisesti palautettavissa varhaisempiin rekonstruoituihin kielten tasoihin. Esimerkkinä voi mainita merjalaiskielissä esiintyvän sananalkuisen *a:n* edustuminen säännöllisesti *vo:na*, esim. *vol(o)* 'ala' (Rahkonen 2012: 17). Topografisessa mielessä todisteena voi esittää merjalaisnimistön esiintymisalueen pohjoisreunalla sijaitsevan *Ustʹjan* kahden sivujoen nimet (AONAO). Alempana virtausuunnassa jokeen laskee *Voljuga* 'alajoki' ja ylempänä *Verjuga* 'yläjoki'; vrt. mordvan *vere* 'ylä', merjan **ver(e)* 'ylä'. Vologdan seudulla

Suhona-joella on kaksi suurehkoa haarajokea. Virtausuunnassa alempi on *Volo|gda* (-*gda* on tyypillinen merjalainen jokiin liittyvä formantti) ja hieman ylempi on *Leža* < **Ile|ža* < merja **vol(o)* 'ala', **il(e)* 'ylä' (AVO 77B5).

27.2 Mikä on Muringo?

Jo kauan sitten mieltäni kiehtoivat vanhat kartat. Niitä riippui Jyväskylän yliopiston historianlaitoksen seinillä. Itseasiassa ne kuuluivat Erkki Fredriksonin kokoelmiin. Sittenmin niistä koottiin kirja *Suomi 500 vuotta Euroopan kartalla* (Fredrikson 2005). Tässä artikkelissa mainitut vanhat kartat on kaikki julkaistu kyseisessä kirjassa. Jostain syystä huomioni kiinnittyi erityisesti yhteen nimeen Vienen Karjalan alueella. Kyseinen nimi, *Muringo*, esiintyi ensi kertaa kartoissa vuonna 1614 (Blaeu & Blaeu & Gerritz: *Novvs Atlas Tabvla Rvssiae*). Nimi esiintyy myöhemmin myös Joan Blaeun kartassa: *Magnvs Dvcatus Finlandiae* 1662 asussa *Mauringojerui*. Hieman myöhemmässä kartassa sama järvi esiintyy nimellä *Ma* (Gottfried & Merian: *Archontologia Cosmica, Tabula exantissima Regnorum Sueciae et Norvegiae* 1695). Kaikki nämä kartat pohjautuivat ruotsalaisen Andreas Bureuksen tietoihin. Useissa eri kartoissa nimi esiintyy asuissa *Mauringojerui* tai vain *Muringo* aina 1700-luvun lopulle asti.

Kartoista selviää, että kyseinen iso järvi sijaitsee Pääjärven eteläpuolella. Kysymykseen ei siis voi tulla mikään muu kuin nykyinen Kuittijärvi. *Kujto-ozero* mainitaan tosin asutustusnimiä koskevassa asiakirjassa, joka on peräisin jo vuodelta 1552 (Kuzmin 2014: 135). Koska Kuittijärviä on nykyntutkimuksessa itseasiassa kolme, Ylä-, Keski- ja Ala-Kuittijärvet, saattavat *Kujto-ozero* ja *Muringo* alkuperin tarkoittaa järven eri osia. Kartassa *Muringo*-nimi ilmenee vielä vuonna n. 1745 (J. E. Grimmel: *Akademia Nauk, Atlas Russicus, Magnus Ducatus Finlandiae*. St. Petersburg). Mahdollisesti samaa tarkoittava nimi *Muongo* esiintyy F. L. Gusesfeldin (1793) kartassa: *Charte über das Königreich Schweden, Nürnberg*. Järven hieman liian pohjoinen sijainti kartalla synnyttää kuitenkin epäilyjä, että se olisi sama kuin *Muringo*. Kyseessä voikin olla Kuusamon *Muonijärvi*.

Ylä-Kuittijärvi sijoittuu Vienen Kemijoen vesistön latvoille lähelle Vienenmereen ja Pohjanlahteen laskevien vesien vedenjakajaa. Bureuksen tietojen mukaan järven tuntumassa esiintyi kylän nimi *Maanselkeby*, mikä ilmeisesti on sama kuin kartan laatimisen aikoihin Kuusamossa sijainnut lapinkylä nimeltään *Maanselkä* (Tegengren 1952: 32). Siinä mielessä nimi *Ma* < **Maa(järvi)* (ilmeisesti sama kuin *Kuittijärvi*) selvästikin viittaa maanselkään. Alueella esiintyy pari muutakin nimeä, jotka saattavat liittyä kannaksiin, kuten *Uhtua* ja kannaksen vastapuolilla, niin Venäjän kuin Suomenkin puolella, sijaitsevat *Vuokkijärvet* ? < **vuokti*. Molemmat nimet voi palauttaa kantauralin sanaan **ukt(V)* 'veto-taival'. Nimi *Kuitti* vaikuttaa hämärältä. Ehkä taustalla on karjalan sana *kujo* 'kuja' + formantti *-tti* viitaten järven tärkeyteen vesireittinä ja sen kolmen osan kapeikkoihin (KKS s. v. *kujo*); vrt. Syvärin vesistön *Oja|tti* ja mahdollisesti Hämeen *Oitti* > ? **Ojatti*.

27.3 Maur-kantaiset hydronyymit suomen alueella

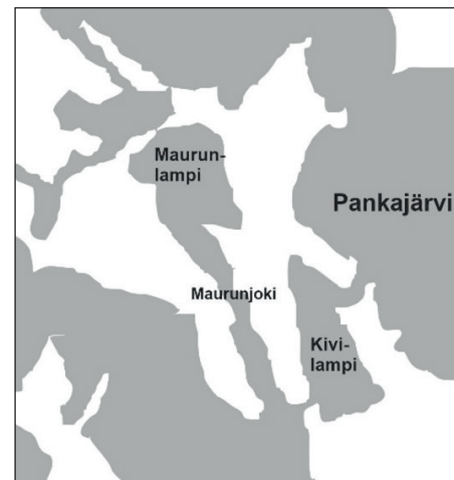
On muistettava, että osalla Suomen alueen *maur*-kantaista nimistöä on selkeästi erilaisia taustoja. Etenkin asutusnimet saattavat usein, vaikka ei aina, pohjautua henkilönimeen *Mauri*. Siksi asutusnimet on jätetty tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Jotkut luontoonimet voivat perustua suomalaiseen, suhteellisen laaja-alaiseen murrenanaan *mauriainen* 'pieni musta muurahainen' tai karjalan sanaan *mauroi* 'musta tai keltainen muurahainen' (SSA II s. v. *mauriainen*). Esimerkiksi Sastamalan Mau-

rausvuori saattaa kuulua tähän ryhmään. Vastaavasti nimet Kusiaiskallio ja Kusiaismäki ovat hyvin yleisiä. Suomen murteiden sanakirja (SMS) tuntee muutamia *maur*-sanueita, mutta niistä mikään ei voi liittyä toponyymeihin. Suomessa esiintyy melko harvinaiset sukunimet *Mauranen* ja *Mauravaara*. Maurasia on asunut eritoten Ylä-Savon ja Kainuun alueella. Oletettavasti nimi on toponyymiperäinen. Näistä syistä johtuen olen keskittynyt vesistönimisiin ja sellaisiin soihin, jotka ovat mahdollisesti sisältäneet aiemmin jonkinlaisen suolammen tai pienen järven. Suomalainen paikannimikirja (SP) toteaa mm. nimen *Maurumaa* alkuosan (*mauru*) olevan epäselvä.

Artikkelissa esitelty nimistö on kerätty Kansalaisen karttapaikan tiedostoista.

1. *Maurianlampi* [Kouvola]. Pieni lampi sijaitsee Repoveden ja Hillo-senselän välisellä kannaksella osana neljän lammen ketjua. Yhteys Repoveteen on kapean ojan varassa.
2. *Maurunlampi* [Lieksa] (Kuva 27.1) on kolmelta suunnalta kannasten piirittämä pitkä pussimainen Pankajärven lahti. Lahden suu on kapea ja sen karttanimi on *Maurunjoki*.
3. *Maurukan mukka* [Kittilä]. *Seurujoen* mutka, joka yhtyessään *Loukinen*-jokeen muodostaa kannaksen.
4. *Mauru* [Ranua]. Maa-alue, jonka kohdalla pieni lampi ja puro yhdessä Ruonajoen kanssa muodostavat kannaksen. Kannas on selvästi muuta ympäristöä korkeampi.
5. *Maurikki* [Utajärvi]. Vesalanlammen ja Haukilammen välinen salmi.
6. *Mauriojankä* [Rovaniemi]. Olkkajärven ja Raudanjoen väliin jäävän kannaksen sisällä oleva suo, jossa sijaitsee pieni lampi.

Lisäksi on paikannimiä kohteissa, joiden läheisyydessä varhemmin on saattanut sijaita lampi tai järvi. Sellaisia ovat *Maurunsuo* [Mikkeli] ja siihen liittyvä *Maurunjoki*. *Maurikinkangas* [Pihtipudas], joka sijaitsee Kalliosuon kupeessa, saattaa myös viitata siihen, että suo on varhemmin ollut järvi. *Maurunmaan* [Uusikaupunki] tuntumassa virtaa mereen laskeva puro nimeltä *Maurumaansalmenoja*. Nimet ovat selvästi peräisin ajalta, jolloin seutu oli vielä merellinen. Ojaan liittyy myös paikannimi *Luoppe*, joka voi viitata muinaiseen saamelaisasutukseen; ? < ksa **luompe* mm. 'jokeen liittyvä lampi, joen laajennus'. Tunnetusti saamen sanan *-l* on sanan vartaloon liitetty pääte. Sana on samaa perua kuin suomen *lampi*. SP (s. v. *Luopioinen*) tuntee sanan *luopa* 'kapea salmi', joka sekin voi liittyä samaan sanueeseen. Lähellä on myös *Salmijärvi*.

Kuva 27.1. Maurunlampi. Kartta P. Rahkonen.

27.4 Mour-kantaiset hydronyymit Suomen alueella

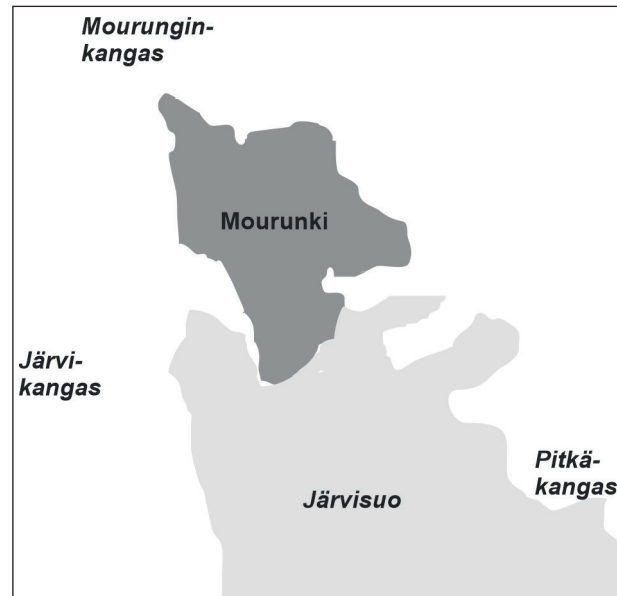
Toisin kuin *maur*-nimikanta ei *mour*-nimikannan voi juurikaan olettaa juontuvan useammasta kuin yhdestä kielellisestä lähteestä. Monesti kyseessä on järvi tai lampi, jolla ei ole laskujokea. Sellaisia ovat esim. *Mourasvaaranjärvi* [Inari], *Mourunki - Mourunginjärvi* [Kempele] (Kuva 27.2), *Mouruaro* (järvi) [Kuusamo] ja *Mourinki* (järvi) [Urainen]. Joissain tapauksissa nimi voi liittyä soistumisen seurauksena kadonneeseen järveen tai lampeen. Sellaisia ovat mm. *Mourusuo* [Posio] ja *Mourinka* [Raahe]. Jälkimmäiseen liittyy oja nimeltä *Apajaoja*. Tämä viittaa entisen järven olemassaoloon. Toisinaan nimi näyttäisi liittyvän kannaksiin, kuten *Mourujärven* [Posio] tapauksessa.

Niin kuin on todettu, *mour-* ja *maur-*nimet esiintyvät topografisesti jokseenkin yhdenmukaisesti ollen joko täysin maa-alueiden ympäröimiä pieniä järviä tai liittyen tavalla tai toisella kannaksiin. Niiden luokse on kuljettu jalkaisin tai ne sisältävät osuuksia, joiden yli on täytynyt kulkea maitse. Ongelmana on löytää kelvollinen etymologia ja nimien määriteosien alkuperäinen asu. Näihin kysymyksiin pyritään seuraavassa vastaamaan mahdollisimman uskottavasti.

27.4.1 Maurinko-nimen saamelaihypoteesi

Voiko nimen Maajärvi liittää jotenkin **Maurinko*-nimeen ja muihin *maur-* sekä *mour-*kantaisiin nimiin? Voisiko ajatella nimen koostuvan kahdesta elementistä *mal/mo* + *jauri* 'järvi'? Tällöin olisi oletettava, että ainakin paikallisessa saamenkielessä oli esiintynyt itämerensuomesta lainautunut sana *mā - mō* 'maa'. Siinä tapauksessa **Maurinko* olisi kulumamuoto alkuperäisestä nimestä ***Mājauri|nčē*. Formantti *-nko* olisi mahdollisesti kehittynyt alkuperäisestä kantsaamen diminutiivista *-nčē* (ks. mm. Räisänen 2003: 159).

Hypoteesina tämä varmaan menettelee, mutta voiko tämän ehdotuksen todistaa? Tärkeä todiste voi useinkin olla vesien topografinen asema. Tarkasteltaessa suomenkielisiä *Maajärvi*-nimisiä hydronymejä, voidaan vetää seuraavia johtopäätöksiä:

Kuva 27.2. Mourunki. Kartta P. Rahkonen.

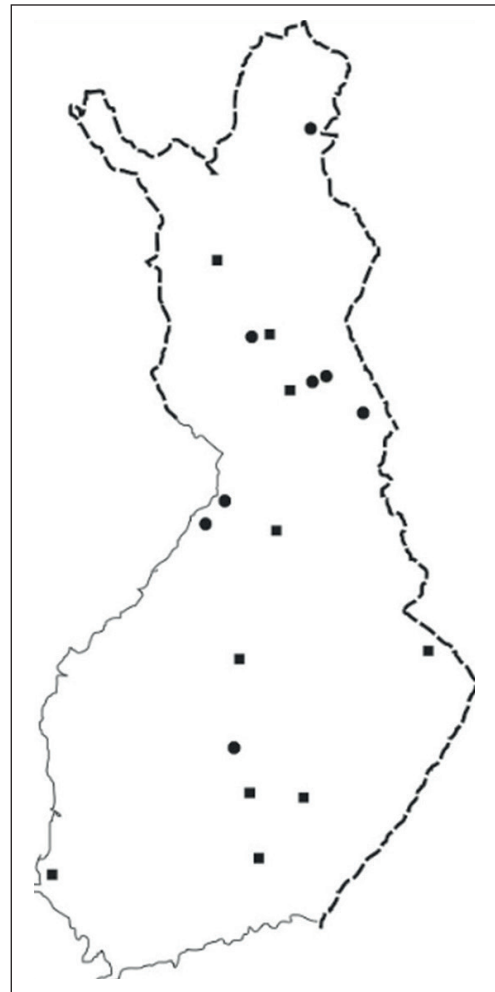
1. Maajärvet ovat usein yksinäisiä, muista jollain tavalla erillään olevia järviä, etupäässä vain maa-alueitten ympäröimiä. Sellaisia ovat: *Maajärvi - Enâmâšjävri* [Inari], *Maajärvi* [Kokkola, Ruotsalo], *Maajärvi* [Lappeenranta], *Maajärvi* [Mänttä-Vilppula], *Maajärvi* [Tervola]. Muutamilla järvillä on selvä laskujoki, kuten *Maajärvellä* [Kouvola], mutta se on useammalta taholta kannasten ja korkeiden mäkien ympäröimä. Näin ollen vastaavuus etenkin *mour-*nimistön kanssa on ilmeinen.
2. Sammallahti (1988: 546) on rekonstruoinut suomalais-ugrilaisen kantakielen sanaksi **m̥ixi*, josta periytyvät mm. suomen *maa*, karjalan *moa*, marin *m̥i*- sekä udmurtin ja komin *mu*. Sana puuttuu mordvasta ja saamelaiskielistä. Kantsaameen on jostain lainautunut sana **enem* 'maa' (Lehtiranta 2001: 32). Sammallahti (1998: 253) on rekonstruoinut sm.-volgalaiseen kantakieleen sanan **mayi*. Tosin olisi parempi puhua länsiuralilaisesta kantakielestä. Eri saamelaiskielet ovat lainanneet itämerensuomesta sanan *maa* mm. asuihin *mā* SaNo, *maaje* ESa, *māvā* KoSa (Kotus: Älgu tietokanta).
3. Eräät karttanimet saattavat tukea edellä esitettyä 'maa' merkitykseen pohjautuvaa hypoteesia. Sellaisia ovat nimivariantit *Ma* (- Maurinko) (Gottfried & Merian: *Archontologia Cosmica, Tabula exantissima Regnorum Sueciae et Norvegiae* 1695) ja mahdollisesti *Muo|ngo* (F. L. Güssefeldin 1793: Charte über das Königreich Schweden, Nürnberg) < ka *moa*, *mua-* (KKS s. v. *moa*). Viimemainittu saattaa tarkoittaa Kuusamon *Muojärveä*. Myös Kuittijärven - Maurinkojärven

maantieteellinen sijainti vesireitin viimeisenä järvenä ennen vedenjakajaa mentäessä länteen, tekee sanaan 'maa' pohjautuvan etymologian luontevaksi.

4. Suomen alueen nimistöön kuuluvat määriteosat *maur(V)* ja *mour(V)* ovat etymologisesti hämääviä, vaikka ovatkin kohtalaisen yleisiä. Niiden suhteellisen pohjoinen sijainti viittaa siihen, etteivät ne ole johdettavissa suomenkielen kadonneesta sanastosta. Kuva 27.3 kertoo kyseisen nimistön levinnästä viitaten saamelaiseen tai johonkin tuntemattomasta kielestä peräisin olevaan taustaan.
5. *Muoljärvet*. Topografisin perustein sekä Kuusamon että Suomussalmen Muojärvien nimet voidaan johtaa sanasta 'maa', sillä ne ovat tyypiltään hyvin samanlaisia kuin Maajärvetkin, toisin sanoen kannasten ympäröimiä. Omia kysymyksiänsä herättää nimien kielellinen alkuperä. Pohjoisemmissa karjalan kielissä maata tarkoittava sana esiintyy asussa *moa* (KKS s. v. *moa*). Sekä Kuusamon että Suomussalmen murteissa sana on samaten ollut *moa* (Kettunen 1940: kartta 154). Näin ollen järven nimen määriteosa *muo-* on vaikeasti selitettävissä suomen murteiden tai karjalankielen pohjalta. Äänteellisesti sopiva voisi olla itämerensuomalaisista kielistä eteläisempiin Suomen alueella puhuttuihin saamen kieliiin lainautunut hypoteettinen ***maa > *muo*.

27.4.2 Maurinko-nimen x-kieleen perustuva hypoteesi

Rahkonen (2013a) on aiemmin esittänyt, että Suomen alueella on puhuttu ns. länsiuralilaista *x*-kieltä. Nimistön perusteella voi arvioida, että se näyttäisi monessa suhteessa muistuttaneen merjalais-muromalaisilla alueilla puhuttuja kieliä. Ainakin nimelle *Maurinko* näyttäisi löytyvän erittäin sopiva merjalaisvastine *Mayrenga* (AVO 92A1, AJO 11 B1), ks. kuva 27.4. Se on joki, joka virtaa Vologdan eteläpuolella. Myös sen maantieteellinen sijainti vedenjakajan läheisyydessä tuntuisi sopivan hyvin *maa*-etymologiaan. Vladimirin oblastissa, Kljaz'ma-joen vesistöissä sijaitsee järvi nimeltä *Mayra* (GBO 202). Se on laskujoeton erillinen järvi. Näistä nimistä voisi päätellä, että merjankielessä esiintyi sana ***ma(V) > *mā* 'maa', vrt. nimi **Mājäyrä > mayr(ä)*-. Merjalaisnimistössä formantti *-yra* liittyy säännönmukaisesti järviin juontuen merjan sanasta **jäyrä*, josta ensitavun on sulautunut pois (Rahkonen 2012: 38). Joen nimi *Mayrenga* ('maajärvijoki') adaptoituisi äänteellisesti vaikeuksitta asuun *Maurinko* niin itämerensuomen kuin saamenkin kautta. Suomessa puhutussa länsiuralilaisessa *x*-kielessä voisi olettaa esiintyneen maata tarkoittava sana

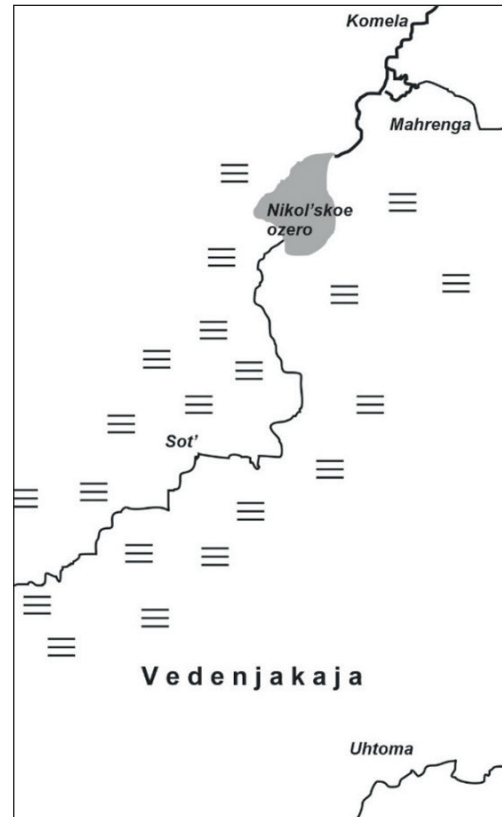

Kuva 27.3. ● mour- ■ maur-hydronyymejä. Kartta P. Rahkonen.

Kuva 27.4. Mayrenga. Kartta P. Rahkonen.

joko vanhakantaisessa asussa ***may(V)* tai uudemmassa asussa **mā*; vrt. Sammallahden (1998: 253) rekonstruointi sm.-volg. kantakielen sanaksi *maxi* 'maa'.

On selvää, että venäjänkielinen järven nimi *Nikol'skoe ozero* (Kuva 27.4) ei ole sen alkuperäinen nimi. Mahdollisesti se oli joen tapaan myös *Mayrenga* tai *Mayrä* 'maajärvi', koska se oli vesistön ylimmäinen järvi vedenjakajalla. Järvestä etelään alkaa valtava suoalue. Mahdollisesti järvi jatkui aiemmin nykyisen suon alueelle. Suon läpi virtaavan joen nimi *Sor'* koostunee kahdesta elementistä *so* 'suo' + formantti *-r'* (vrt. *Ojatti*, *Janatti* jne.). Järveen laskeva *Komela*-joki on Suhonan sivujoki. Se oli merkittävin vesireitti Suhonalta kohti Keski-Venäjän kaupunkeja. Nimeäminen johtunee *komilaisista* traadereista, jotka käyttivät tätä reittiä kaupamatkoihinsa. Todisteena vanhasta reitistä on kartta, joka kuvaa kaikkien satamien nimet jokireitillä Arkangelista aina *Nikolaj-???* (lopun tekstistä epäselvää) järvelle (epäilemättä nykyinen *Nikol'skoe ozero*) ja siitä maitse eteenpäin aina Kostroman kautta Jaroslavlin

Rostoviin. Kartta oli tarkoitettu hollantilaisille kauppiaille reittiohjeeksi hieman aiemmin perustetusta Arkangelin satamakaupungista Moskovaan (Blaeu & Blaeu & Gerritz 1614: Novvs Atlas, Tabula, Rvssiae. Amsterdam). Suon eteläpuolelta lähtee virtaamaan *Uhtoma*-joki 'kannasjoki', joka yhtyy alavirrallaan *Sogoža-/Šegža*-jokeen. Tämä todistaa, että tässä on kuljettu vedenjakajan yli vesistöstä toiseen. *Mayrenga*-joen alku sijaitsee samalla suunnalla kuin Uhtoman lähdealue, mutta vedenjakajan toisella puolella.

Edellä mainituilla vesien nimillä voi tulkita olevan mielenkiintoinen yhteys pohjoisen Karjalan nimistöön: Vlgd *Mayrenga* - PKarj ? *Mauringo*, Vlgd *Uhtoma* - PKarj *Uhtua*, Vlgd *Sogoža* - PKarj ? *Segeža* (huom! varhaisen venäjän *o* < **e*, esim. *Helga* > *Olga*). Tämä yhteys vahvistaa mahdollisuutta, että *Mauringo* olisi ylävolgalaista *x*-kielistä perua. Hypoteesi asettaa kyseenalaiseksi myös Aunuksen seudun *Megrega* - *Mägrjäanjoki* tulkinnan 'Mäyräjoeksi'. Joki lähtee *Megrega*-järvestä, joka sijaitsee Laatokkaan ja Ääniseen laskevien vesien vedenjakajalla. Mahdollista on, että taustalla on alkuaan nimi *Mäjäyrä*, joka vokaalisoinnun tähden olisi muuntunut asuun *Mägrä*.

27.5 Arkeologisia huomioita

Verrattaessa arkeologisia levintäkarttoja Suomen alueen *maur*- ja *mour*-kantaisten nimien sijaintipaikkoihin (Kuva 27.3), ei edellä esitetty saamelaihypoteesi ole mitenkään ongelmallinen. Sen sijaan Suhonan-Šeksnan vedenjakajan ja Suomen ja Venäjän Karjalan pohjoisen nimistön mahdollinen näkyminen arkeologisessa aineistossa vaikuttaa paljon hankalammin todistettavalta. *Maur*- ja *mour*-kantaisten nimien voi olettaa olevan hyvin vanhoja, koska niille ei löydy lainkaan vastinetta itämerensuomalaisista kielistä ja yhteys saameenkin vaatii edellä esitettyä selitysmallia. Mikäli nimet

sen sijaan ovat kulkeutuneet Sisä-Venäjältä tulleen väestön mukana, voi tämän olettaa tapahtuneen ennen historiallista aikaa, jopa aikaa ennen saamelaisten levittäytymistä pohjoiseen.

Pohjoispainotteisista, mutta etelässäkin esiintyneistä arkeologisista kulttuureista voi mainita Luukonsaaren ja Sirnihtan kulttuurit (Lavento 2001: 30; Fig. 2.8.). Lisäksi voi mainita usein Ananjinokulttuuriin liitettyjen kirveiden valinmuottien löytöalueet (Lavento 2001: 124; Fig. 8.7.). Kaikkien näiden ajoitus sijoittuu 1. vuosituhannelle ennen ajanlaskun alkua. Väestö ja kieli toki ovat voineet säilyä hyvinkin kauan tämän jälkeen. Pidän nimistön perusteella yleensäkin hyvin varmana, että Suomi-Karjalan alueella on puhuttu useita muitakin kieliä kuin suomen ja saamen varhaisia muotoja vielä ajanlaskun alun jälkeenkin (Rahkonen 2021). Näiden arkeologisten kulttuurien edustajien kielellinen tausta on jäänyt enemmän tai vähemmän vain ehdotusten tasolle. Joka tapauksessa merkittävä määrä valinmuotteja on löydetty läheltä Maurinko-/Kuittijärveä Suomussalmelta (Lavento 2001: 125). Patrushev (2000: 90; Fig. 31) on esittänyt kartan, jonka mukaan Ahmylovo-Ananjinokulttuurien vaikutusalue sisälsi myös Šeksnan ja Suhonan välisen kannaksen. Olisi kuitenkin liian uskaliaasta liittää *maur*- ja *mour*-kantaiset nimet antanut väestö ananjinolaisiin tai heidän jälkeläisiinsä. Arkeologian mahdollisuudet liittää materiaaliset kulttuurit varmuudella etnoksiin tai kieliryhmiin ovat muutoinkin melko vähäiset (Saarikivi & Lavento 2012, Rahkonen 2013b: 33–37).

27.6 Johtopäätöksiä

Kuten on todettu, esiintyy Suomen alueella useita hydronyymejä, joiden määriteosana on joko *maur(V)* tai *mour(V)*. Näistä jälkimmäinen on levinnältään hieman pohjoisempi (Kuva 27.3). Diftongia *-ou-* voi pitää saamelaisvaikutteisena alkuperäisen *-au:n* varianttina, kun taas *-au-* voisi olla originaalin paremmin säilyttänyt suomalais-karjalainen *asu*. On tunnettua, että itämerensuomen diftongi *au* edustuu saamessa *ou:na*; esim. sm. *kausi* ~ ksa *kōvtē* sm *lauta* ~ ksa *lōvtē*, sm *rauta* ~ ksa *rōvtē* (Lehtiranta 2001).

Edellä on esitetty kaksi mahdollista hypoteesia *maur-/mour*-kantaisten nimien alkuperäksi. Ensimmäinen vaihtoehto on, että niillä on saamelaistausta, joka edellyttäisi itämerensuomalaisen sanan *maa* lainautumista sammuneisiin, nykyistä puhuma-aluetta eteläisempiin saamen murteisiin/kieliin. Tätä vaihtoehtoa voisi tukea *maur-/mour*-nimien suhteellisen pohjoinen levintä. Toinen vaihtoehto on länsiuralilaisesta *x*-kielestä periytyvä nimistö. Se on äänteellisesti mutkaton ja sitä tukee pohjoisemman Venäjän Karjalan nimistön yhtäläisyydet Ylä-Volgan nimistön kanssa.

Järvien topografia liittyen vesiin, joita ympäröivät maa-alueet tai kannakset sekä vedenjakajien läheisyys, puolustaa ajatusta nimien 'maa'-merkityksestä. Myös Maurinko-nimen yksi variantti saat-
taa hyvinkin olla *Ma* ? < *maa*. Ongelmallisia ovat *muo*-nimikantaiset järvet. Ehkä niitä voisi pitää itämerensuomesta tai *x*-kielestä lainatusta *maa* sanasta juontuvina eteläisinä saamelaisina versioina.

Lähteet

Aikio, A. 2004. An Essay on substrate studies and the origin of Saami. In I. Hyvärinen, et. al. (eds.). *Etymologie Enthle-
nungen und Entwicklungen, Festschrift für Jorma Koivulehto zum 70. Geburtstag*. Mémoires de la Société Néophilologique
de Helsinki. Tome LXIII: 5–34. Helsinki. Société Néophilologique.

- Fredrikson, E. 2005. *Suomi 500 vuotta Euroopan kartalla*. Jyväskylä: Gummerus.
- GBO = Smolitskaya, G. P. 1976. *Gidronimov basseyna Oki*. Moskva. Izdatel'stvo Nauka.
- Kansalaisen karttapaikka. <https://asiointi.maanmittauslaitos.fi/karttapaikka/> > luettu 17.07.2021.
- Kettunen, L. 1940. *Suomen murteet* III, A. Murrekartasto. <http://kettunen.fnhost.org/?i=2> > luettu 17.07.2021.
- KKS = Virtaranta, P. & Koponen, R. 1968–2005. *Karjalankielen Sanakirja*. Kotimaisten kielten keskus. <https://kaino.kotus.fi/cgi-bin/kks/karjala.cgi> > luettu 17.07.2021.
- Kotus: Älgu tietokanta. https://kaino.kotus.fi/algu/index.php?t=sanue&lekseemi_id=63095&sanue_id=45911&fbclid=IwAR2KPtpUgLS7v3zXPzqhFD96S7JDsNTwajbSsC3jIwrZWaLZoycVX0 > luettu 17.07.2021
- Kuzmin, D. 2014. *Vienan Karjalan asutushistoria nimistön valossa*. Helsinki: Unigrafia Oy
- Lavento, M. 2001. *Textile Ceramics in Finland and on the Karelian Isthmus: Nine Variations and Fugue on a Theme of C. F. Meinander*. Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Aikakauskirja 109.
- Lehtiranta, J. 2001. *Yhteissaamelainen sanasto*. Suomalais-ugrilaisen seuran toimituksia 200. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- Matveev, A. K. 2015 (postum). *Substratnaya toponimiya russkogo severa*. Yekaterinburg: Izdatel'stvo Ural'skogo universiteta.
- Patrushev, V. 2000: *The Early History of the Finno-Ugric Peoples of European Russia*. Oulu: Societas Historiae Fenno-Ugricae.
- Rahkonen, P. 2012. Granitsy rasprosraniya meryano-muromskikh i drevnemordovskikh gidronimov v verkhov'yakh Volgi i basseyna Oki. *Voprosy onomastiki* 2012(1): 5–42.
- Rahkonen, P. 2013a. Suomen etymologisesti läpinäkymätöntä vesistönimistöä. *Virittäjä* 2013: 5–43.
- Rahkonen, P. 2013b. *South Eastern Contact Area of Finnic Languages in the Light of Onomastics*. Jyväskylä: Bookwell.
- Rahkonen, P. 2021. Suomeen suuntautuneiden nimistövirtausten monimuotoisuus. *Muinaistutkija* 1/2021: 12–36.
- Räsänen, A. 2003. *Nimet mieltä kiehtovat. Etymologista nimistöntutkimusta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Saarikivi, J. & Lavento, M. 2012. Linguistics and archaeology: a critical view of an interdisciplinary approach with reference to the prehistory of Northern Fennoscandia. In Damm, C. & Saarikivi, J. (eds.). *Networks, interaction and emerging identities in Fennoscandia and beyond*. Helsinki: Société Finno-Ougrienne. 177–216.
- Sammallahti, P. 1988: Historical phonology of Uralic languages. With special reference to Samoyed, Ugric and Permic. In D. Sinor (ed.). *Uralic languages description, history and foreign influences*: 478–554. Leiden: Brill.
- Sammallahti, P. 1998: *The Saami languages. Introduction*. Kárášjohka: Davvi Girji.
- SMS 1985– : = *Suomen murteiden sanakirja*. Hurtt, H. & Kamppi, N. (toim.) Kotimaisten kielten keskus. https://www.kotus.fi/sanakirjat/suomen_murteiden_sanakirja/sanakirjan_historiaa#alku > luettu 17.07.2021.
- SP 2007 = *Suomalainen paikannimikirja*. Paikkala, S. et.al. (toim.). Helsinki: Karttakeskus. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- SSA II 1995 = *Suomen sanojen alkuperä* II. Kulonen U-M. et.al. (toim.). Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 146. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- Tegengren, H. 1952: *Ett utdöd lappkultur i Kemi lappmark. Studier i Nordfinlands kolonisationhistoria*. Acta academiae aboensis humaniora XIX. Åbo: Åbo Akademi.

Kartat

- AJO 2002 = *Atlas Yaroslavskoy oblasti*. Moskva: Ast-Press Kartografiya.
- AONAO 1994 = *Arkhangel'skaya oblast'. Nenetskiy avtonomnyy okryg*. Moskva. Roskartografiya.
- AVO 2008 = *Atlas Vologodskaya oblast'*. Sankt-Peterburg. FRUG Aérogeodeziya.